

СВЕТИ ВАСЕЉЕНСКИ САБОРИ: ОСМИ (879–880. г.) И ДЕВЕТИ (1351. г.)¹

Атанасије Јевтић*
Епархија захумско-херцеговачка

Апстракт: Циљ овог чланка је да изнесе аргументе за прихватање Саборâ одржаних у Цариграду 879–880 и 1351. године као васељенских. Аутор наводи историјски пресек рецепције ових Сабора у Православној Цркви, показујући да су ње „западној ројства“ православној догословља они смањени за Васељенске, на крају догајући конкретне предлоге у вези са радом будуће Велике Свејравославне Сабора.

Кључне речи: Васељенски Сабори, саборности Цркве, Св. Фотије Велики, Св. Григорије Палама, еклисиологија, Filioque

1. Несумњиво да су Сабори израз и пројава самог бића и живота Цркве, пројава Црквене вере на делу. Сабор – „Велики Савет“ – је и сама Света Тројица. Како је то рекао још Свети Фотије: пре векова је Света Тројица *сирквила се* и одлучила да спасе палог човека: „Јединство /Свете/ Тројице, сабравши се Себи у Цркву /=*саирквивиши се*/, ако је дозвољено рећи – а дозвољено је то рећи за обновљење, јер

1 Текст /недовршен/ писан поводом најаве одржавања будућег Православног **Васељенског Сабора**, названог на припремним Свеправославним Саветовањима именован „Свети и Велики Сабор“, како је бивало кроз историју Православне Цркве, који би Сабор потом био прихваћен као *Васељенски*. Сврха овог чланка је подсећање: да би будући Сабор требало најпре да потврди Светих **Седам Васељенских Сабора** Православне Цркве и њима приброји, потврђујући их и признајући као *Васељенске*, ова два Света Сабора. – Види и *Додашак* на крају овог текста.

* tvrdos@teol.net

је и за (прво) стварање речено *Да створимо човека њо слици и њри-лици Нашој* (Пост. 1, 26) – јединственом одлуком воље, одредила је обнову скршенога створења (=ѡј. човека)².² Што ће рећи да је свет и род људски почео да постоји, и заиста постоји, благодарећи *Саборној* одлуци Свете Тројице. У једној другој Беседи исти Свети Фотије каже: „Саборе који су током времена васељену очишћавали од ко-рова (јереси), сабрала је благодат Пресветога Духа, и они су једни од других знање стицали“ – и набраја: „Први (Васељенски Сабор) је од многих делом праксу подражавао, Други је за пример и образац имао Први“... итд.³

2. О Васељенским Саборима писано је много пута кроз истори-ју Православне Цркве. Поменућемо, нпр., спис Св. Германа I Ца-риградског (715–730): „Догматско слово о Светим Саборима и током времена од почетка насталим јересима против Апостолске пропо-веди“, упућен Антиму, ђакону Католичанске /=Саборне=Православне/ Цркве, који описује првих **шест** Васељенских Сабора, а само поми-ње тек започету иконоборачку јерес.⁴ Затим треба поменути *Пи-смо* Св. Фотија Цариградског *Михаилу Бујарском*, у коме набраја и укратко описује **седам** Васељенских Сабора.⁵ То Писмо писано је око 865–6. године.

3. Сам Свети Фотије потом је одржао Велики *Васељенски* Сабор у Храму Свете Софије 879–880. године (од 14. новембра 879. до 13. мар-та 880. г.), и исти је у актима тог Сабора на више места назван „**Све-ти и Васељенски Сабор**“ (ἡ Ἁγία καὶ Οἰκουμενική Σύνοδος) и конкретно у самом догматском њорос-у /одлуци/ о непроменљивости Символа вере, у којој одлуци се потврђује Седми Васељенски Сабор (који од тада и Римска Црква признаје као такав, а до тада се, под утицајем Франака, колебала), као и у *Канону 1.* тог Сабора којим се забрању-је проширивање и новачење дотадашњег познатог *ѡрвенсѡва частѡи*

2 Πρὸς Ἐαυτὴν ἡ τῆς Τριάδος ἐνότης, εἰ θέμις εἰπεῖν, ἐκκλησιαστικὰ – θέ-μις δὲ τοῦτο λέγειν ἐπὶ τῆς ἀναπλάσεως, ὅτι καὶ τὸ Ποιῆσωμεν ἄνθρωπον κατ’ εἰκό-να ἡμετέραν καὶ ὁμοίωσιν (Пост. 1, 26), ἐπὶ τῆς πλάσεως εἴρηται – τῷ ἑνια-ῖῳ τῆς γνώμης βουλήματι, τὴν ἀνάπλασιν τοῦ συντριβέντος διετίθε τοπλάσματος. – Свети Фотије Велики, *Омилија 9, 9* на Рођење Богородице (критичко изд. В. Лаур-дас, Солун 1959, стр. 96).

3 *Омилија 18, 4*, говорена на завршетку Великог Сабора 867. г.

4 „Λόγος δογματικός περὶ τῶν ἁγίων Συνόδων καὶ τῶν κατὰ καιροῦς ἀνέ-καθεν τῷ ἁλοστολικῷ κηρύγματι ἀναφρεισῶν ἀρέσεων“ // *Σύνταγμα τῶν Θε-ῖων καὶ Ἱερῶν Κανόνων*, Атина 1852, т. 1, 339–369; PG 98, 39–88. – Одавде је веро-ватно у *Беседи Светиој Саве у Жичи 1221. г.* поменуто само 6 Васељенских Сабора.

5 Писмо 8. *Σύνταγμα 1*, 375–389 и PG 102, 656–388; наш превод у *Свешћени Канони Цркве*, Београд 2005.

Римског престола. Акта овог Фотијевог Сабора 879–880. г. издао је из рукописа први пут Патријарх Јерусалимски Доситеј у своме делу *Τόμος χαραῖς* (Јаши, 1705, с. 33–102),⁶ и сам Доситеј је тај Сабор сматрао **Осми Васељенским**, како ћемо видети мало даље.

4. Постоји један сажет преглед свих мањих и већих Сабора од Апостолског у Јерусалиму па до „Осмог Васељенског“, текст познат као *Synodicon Vetus*.⁷ Текст је написан ускоро после друге смене Патријарха Фотија (887. г.) и писан је од неког антифотијевца (по језику сличан је са антифотијевским *Живошом Игнашија* писаним од Никите Давида Пафлагонца); у њему се наводи Сабор из 869–870. г., под Патријархом Игнатијем, на којем је свргнут и анатемисан Св. Фотије, као „Осми Васељенски Сабор“ (§162)! Аутор тог *Синодикона* је међутим недоследан, јер даље у тексту (§162) помиње да је папа Јован VIII преко својих легата са царем Василијем Македонцем „измирио раздвојене и Фотија оставио у миру“, чиме уствари указује на велики Фотијев Сабор 789–880. г. на коме је измирена Цариградска и Римска Црква, али који Сабор је истовремено поништио поменути Сабор од 869–870. г. и све његове одлуке анулирао, што је све признао и потврдио папа Јован VIII, што значи да тај, сада поништени, Сабор није могао бити *Осми* Васељенски (као што и није био ни на Западу, него тек од 12. века, како се види из Писма папе Лава IX /1049–54/ Петру Антиохијском (PL 143, 772–3) и његовог кардинала Хумберта де Силва Кандида у тексту анатеме коју је оставио на олтару Св. Софије (PL 143, 1004).

5. Дакле, Осми Васељенски Сабор могао је бити, и јесте, тек Фотијев Сабор 879–880. године. Тек овај Фотијев Сабор (а не Игнатијев Сабор 869–70, како погрешно стоји у поменутом *Синодикон Вешус*) потврдио је Свети *Седми* Сабор 787. г. као *Васељенски*, што се види и по томе да у Риму тек од 880. г. броје *Седам* Васељенских Сабора,⁸ мада и то није свуда случај, јер у Франачкој цркви Никејски II називају „псевдо Синод“, јер је, наводно, „одржан без ауторитета Апостолске столице“ и јер га је Сабор Карла Великог у Франкфурту 794. г. „поништио и сасвим избрисао“.⁹ Зато је Свети Фотије на 5. седници Сабора 880. г. (26. јануара) затражио да тај Сабор потврди **Никејски II** као **Седми**

6 После њега акта су преиздавана више пута: Mansi 17, 373–524; J. Кармирис, *ΔΣΜ*, т. 1, 1960², стр. 168–271.

7 *Συνοδικόν ἐν ἐπιτομῇ ἁλασας ἅλο τῶν ἁγίων καὶ πνευφημῶν τοῦ Χριστοῦ ἁλοστόλων γεγοννίας ὀρθοδόξους τε καὶ αἰρετικὰς περιέχον Συνόδους μέχρη τῆς Ὀυδόης Οἰκουμενικῆς Μεγάλης Ἀγίας Συνόδου*, изд. J. Duffy – J. Parker, DOP, Washington, 1979.

8 F. Dvornik, *Le Schisme de Photius*, Paris/Cerf 1950, p. 596.

9 Hincmar de Reims, PL 126, 360A. Кардинал Хумберт у 11. в. и папа Паскал II на Латеранском Сабору 1112. г. још увек броје само „четири прва сабора /Васељенска/“!

Васељенски, јер „наша /Источна/ Црква свагда њега назива и проповеда као **Седми** (εβδόμην ὀνομάζει τε καὶ ἀνακηρύττει) и са осталих шест Светих и Васељенских Сабора га истим почастима похваљује (ταῖς ἰσῆαις αὐτὴν πρεσβείαις γεραίρει)“, а колико је чуо, додаје Фотије, Римска Црква, као и Источни Престоли, прихватају његове (=Седмог Сабора) догмате, док о прибарају њега осталим Светим и Васељенским Саборима и проглашавају **Седмим**, постоји изгледа нека сумња, јер се такве вести шире (отуда), али истину (о томе) још увек до сада не знамо“. На то су се папски легати сложили и заједно са целим Светим Сабором изrekli анатему ономе ко не прихвата Никејски Други Сабор као **седми Васељенски** (Акша 5, 3–8. Доситеј, стр. 363–4).

6. Иначе овај Фотијев Сабор 879–880. г. називао је себе и схватао као „**Свети и Васељенски сабор**“ (ἡ Ἁγία καὶ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος), како су га назвали сами легати папе Јована VIII, и сав Сабор, и Фотије, и сви толотηρηταὶ (=месшоблѹсшншељи/ Источних Патријараха, и цар Василије.¹⁰ На 6. седници, 3. марта 880. г., у палати Хрисотриклинон, где су били Фотије, Папски и Источни легати и још 18 Епископа, цар Василије предложи да, пошто и он потпише акта Сабора и одлуке, да онда, као што су сви претходни Васељенски Сабори, тако и овај „Свети и Васељенски Сабор“ донесе одлуку о црквеном веровању: „Сматрам за боље, ако је и вама заједно угодно, да сви, у једномислију (ἐν ὁμονοίᾳ) и дубоком миру сједињени у Христу, Глави свију, спојени, прогласимо и један *орос* Црквеног веровања (καὶ ὅρον τινά τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ φρονήματος ἀναφωνηθῆναι), не неки нови и накнадно уведени, него онај који је Свети и Велики Сабор у Никеји (325. г.) утемељио и остали Свети и Васељенски Сабори саставише и санадоградише“ (συνεκρότησάν τε καὶ συνελωκοδόμησαν).¹¹ Све ово показује и доказује да је Црква Православна на Истоку овај Фотијев Сабор у Светој Софији 879–880. г. већ тада сматрала за **Осми** Васељенски Сабор, а то потврђују и схватања бројних каснијих Отаца Цркве и богослова до наших дана, као што ћемо даље видети.

7. Патријарх Антиохијски **Теодор Валсамон** (12. век), у својој тумачењу 1. Канона Фотијевог Сабора у Светој Софији 879–880. године, назива овај Сабор „**Васељенским Сабором**“ (τῆς Οἰκουμενικῆς ταύτης Συνόδου – *Σύνταγμα*, т. 2, 766), као што и сам Сабор себе назива у свом 2. Канону: „Ἡ Ἁγία καὶ Οἰκουμενικὴ ταύτη Σύνοδος“ (тамо, стр. 707).

¹⁰ Акша 5, 19–20, 32, 34, 40–53; 6, 4. Доситеј, *Тόμος χαραῶς*, стр. 367, 370–1, 373–5, 377.

¹¹ Акша 6, 5. Доситеј, стр. 377.

8. **Нил, Митрополит Родоски**,¹² у спису: *Сажешо казивање о Свештим и Васељенским Саборима*,¹³ после описа 1–7 Васељенског Сабора, пише о **Осмом** Васељенском Сабору: „Овај Свети и Васељенски Сабор 380 Светих Отаца био је за време цара Василија Македонца (867–886), на којем Сабору је настао мир између Западне Цркве и осталих Патријаршија, кад су западни јавно исповедили /=признали/ да тако читамо и верујемо као и ви, без неког додатка, Свети Символ тако као стоји и како заиста јесте Символ Истините вере; а оне који додају или одузимају, и ми анатемишемо. Тада је био Јован (VIII) папа Римски, Фотије Патријарх Цариградски, и местобљуститељи Римске Цркве Епископи Павле и Евгеније и Петар презвитер и кардинал, и (такође) друге Патријаршије кроз (своје) местобљуститеље. Када су се они састали ради опште слоге /=једномислија/ Цркава, онда су говорили...“ – и даље наводи говоре Папских легата, Патријарха Фотија, представника Источних Патријаршија и чланова Сабора; посебно пак наводи одлуку Сабора на 6. седници: о непроменљивости Символа вере, и, на крају, наводи Писмо папе Јована VIII Патријарху Фотију.

Даље Нил Родоски пише и о **Деветом** Васељенском Сабору, тј. о Паламитском Сабору у 14. веку: „Овај Свети и Васељенски **Девети Сабор** био је за време блаженога и приснопамјатног цара Андроника (III) Палеолога (1328–41), и Јована сина његовог (1341–91), против Варлаама и Акиндина. Јер су они догматили /=учили/ једном да нема никакве разлике у Божанској природи између суштине и енергије, него да је то једно исто и неразличито, а други пут опет говораху да има разлике: да је суштина нестворена, а њене суштинске и природне енергије дозвољавају да су другачије, али не нестворене, него створене; и још да је просијавша на Тавору божанска светлост просто бљесак и творевина, која настаје и нестаје, и није природни сјај Божанске природе, нити Божанство и Светлост неприступна и горућа. Против, дакле, ових који овако говораху састаде се овај Сабор, изобличивши их као неразумне и лажљиве у свакој врсти речи, и као нечестиве већма од других јеретика. А били су присутни на овом Сабору Исидор Цариградски, Лазар Јерусалимски, и Антиохијски (Патријарх) преко двојице местобљуститеља, Григорије Палама, Филотеј Кокинос и многи други монаси, врлински и учени, који су ове анатемисали. Примили смо да (верујемо) да Бога дејствујућег об-

12 Из 14. века, око 1360. г. (што се види у спомињању „блаженог и приснопамјатног цара“, тј. недавно умрлога Андроника III Палеолога). Димитракопулос (*Ἐκθόδοξος Ἑλλάς*, 88) сматра да је тај Митрополит уствари био Нилос Дамалас (из 15. века).

13 *Διήγησις συνοπτική περὶ τῶν Ἁγίων καὶ Οἰκουμενικῶν Συνόδων // Σύνταγμα*, т. 1, стр. 392–4.

јављује енергија Божанства (Θεόν ενεργούντα δηλοῖ Θεότητος ενεργειαν), а да није ниједно од Три Лица енергија; примили смо да оно што нема никакву силу или енергију нити јесте, нити нешто јесте, нити му има потврде или негирања (θέσις ἢ ἀφαίρεσις), а оно што има (силу или енергију), свакако јесте друго од онога што (ту силу/енергију) има“ (исџо, стр. 394–5).

9. **Свети Симеон Солунски** (1416–1429) помиње Фотијев Сабор 879–880. г. као „названи **Осми** /Васељенски/ (ἡ ὀγδοῆ λεγομένη), и говори да га помињу и Латини, и *Акџа* његова су позната, у којима је могуће тачније дознати о новотарији Латина (τῆς καινοτομίας τῶν Λατίνων), и како тај Сабор, оне који се усуђују да говоре да је Божански Дух и од Сина (тј. Filioque), – подвргава анатеми; а предао је (нама овај Сабор) да се на сваки начин држи Свети Символ непромењен“.¹⁴

Такође Мануил Калека (антиисихаста, прешао у Римску Цркву и постао доминиканац, †1410) сведочи да „многи овај (Фотијев) Сабор називају *осмим*“ (quam etiam synodum quidam octavum appellant).¹⁵

10. **Свети Марко Ефески** је на Фераро-Флорентинском Сабору, 1438/39. г., на 6. седници, у дискусији са кардиналом Јулијем Цезаринијем, који му је тражио да покаже „акта Осмог сабора“, мислећи притом на Игнатијев Сабор 869/70. г., овако одговорио: „Тај Сабор који помињеш има акта против Фотија, у време папе Николе и папе Адријана; после тога је био други Сабор (879–880) за време папе Јована (VIII) и васпоставио је Фотија и поништио први Сабор (Игнатијев, 869/70), којег папе Јована налазе се Посланице у корист Фотија, који (Сабор) је назван *Осми Сабор* (ἡ τις καὶ ὀνομάσθη ὀγδοῆ σύνοδος)“.¹⁶ Такође Св. Марко Ефески у свом *Исјоведану вере* пише: „Прихватам и целивам уз речених Седам Сабора и онај сабрани после њега за време благочестивог цара Ромејског Василија (Македонца) и најсветијег Патријарха Фотија, који је **назван и Осмим Васељенским** (τὴν καὶ οἰκουμένηκὴν ὀγδοὴν ὀνομασθεῖσαν), на којем су били присутни и местобљуститељи блаженог Јована папе старога Рима“.¹⁷

11. **Генадије Схоларије**, Патријарх Цариградски, први после пада под Турке (1454–1456. г.), у два своја дела против Латина и униониста, назива Фотијев Свети и Велики Сабор „**Осмим Васељенским**“. Тако у своме опширном делу *О исхођењу Свеџоја Духа* (2,4,7), набра-

¹⁴ Дијалог о јересима, 19. PG 155, 97.

¹⁵ *Contra Graecorum errores*, 4. PG 152, 206C.

¹⁶ Манси 31, 551–553. Cf. *Actorum Graecorum Concilii Florentini*, pars I, ed. J. Gill, Roma 1953, p. 90–91.

¹⁷ Доситеј Јерусалимски, *Тόμος χαραῶς*, 418–419; такође код Св. Атанасија Пароског, *Ὁ Ἀντίπαπας*, Солун 1981, стр. 394.

јајући седам Васељенских Сабора, закључује: „Са ових Седам Васељенских Сабора сагласан је и онај за време Фотија (држани) **Осми Васељенски** (ἡ ἐπί Φωτίου ὀγδόη Οἰκουμενική συνάξει Σύνοδος), сабрани у Цариграду, где су били присутни местобљуститељи Римског Архиепископа – и набраја их – који папини местобљуститељи, кад је прочитан наш Символ (вере), много су гласова изrekli да се ни на који начин не новачи тај Символ (μη καινοτομεῖσθαι μηδενί τρόπῳ τό Σύμβολον).¹⁸ Исто тако Патријарх Генадије у спису *Крайшка Айолоџија да се не прихвати Сабор у Флоренцији* и (тамошње) *зло дефинисано сједињење*, спомиње „**Осми** и Васељенски Сабор (τὴν ὀγδόην καὶ Οἰκουμενικὴν Σύνοδον), који је потврдио Седми Васељенски (Сабор), сходно обичају Васељенских Сабора, и воспоставио блаженог Фотија, и осудио сваки додаток (у Символу), било у мисли, било у речима“.¹⁹ У истом спису и истом контексту Схоларије спомиње и сусрете и разговоре са Латинима у време Теодора I Ласкара (1204–1222) и Патријарха Германа II 1234. г., као и потом за време Андроника II Палеолога, „када се састао Васељенски Сабор – 1285. г. – против новотарије (κατὰ τῆς καινοτομίας – додатка Filioque, што је био прихватио Јован Век и цар Михаило VIII Палеолог), коју /новотарију/ је измислио отац царев (Μιχαῖλο VIII) и настојао на многе начине да је наметне, али није успео“.

Значајно је да споменемо и размишљање Схоларијево, којим у наставку критикује латинско схватање да називају „васељенским“ своје саборе држане после раскола (μετὰ τό σχίσμα), „мада на њима нису била нити их накнадно са папом потврдили четири Патријарха (са Истока). Онда би, закључује с разлогом Генадије, и нама – Православнима – пошто су Латини постали расколници, припао назив *васељенски* (за Сабор 1285. г. који је осудио Јована Векоса) из истог разлога. А праведније би нама припало да тако судимо (ταῦτα κρίνειν) због овога што је спочетка речено. Јер ако папа, имајући са њим заседајуће само фигуре (тј. од њега назначене стављенике) Патријараха (τά τῶν πατριαρχῶν ἔχων εἶδωλα συγκαθήμενα), приграбљује назвање *васељенски*, зашто ми да не сматрамо и називамо *васељенским* наше Саборе, на којима свима беше присутна у свему Истина?... Јер они који о свему мисле правилно (τοὺς ὀρθά φρονούοντας περὶ ἀπάντων), једино су они, као Црква Христова (ὡς Ἐκκλησίαν Χριστοῦ), макар колико бројни били ови други од њих отцепљени, управо ти који истину говоре, те њима, а не онима другима, већма припада тај назив, то јест нама. Јер нисмо се ми отцепили, него су они тај пад доживели; нити ми

¹⁸ *Oeuvres completes de Gennade Scholarios*, t. 2, Paris, 1929, p. 423.

¹⁹ *Oeuvres completes de Gennade Scholarios*, t. 3, Paris, 1930, p. 85.

лошије од њих мислимо, мада ни они раније нису лошије мислили и исповедали него ли што сада мисле, од времена прихватања додатка (у Символ вере)... Дакле, на много је начина истинитије да верујемо да је онај Сабор против Века – 1285. г. – био *васељенски*, док овај после (Сабор) у Фиренци нисмо ни требали одржавати, јер нас је онај (ранији наш) Сабор спречавао, и саме ствари су нас јавно уверавале да је боље да мирујемо, и Бог нам је многе знаке слао да се опаметимо и себе од будуће срамоте и штете ослободимо“.²⁰

12. Цариградски Патријарх **Симеон Трапезунтски** (1472–75 и 1482–86) одржао је 1484. г., за време свог другог патријарховања, „Свети и Велики Сабор“ у Цариграду у цркви Памакаристос, који је себе називао „*Васељенским* Сабором“ (ἡ Σύνοδος αὐτῆς οἰκουμενικῆς οὔσας), а који је поништио Флорентински Сабор и саставио *Аколуџију* [=Последовање/ за *повраћај* у Православље оних из *Латинске шизме*].²¹

13. Патријарх **Доситеј Јерусалимски**, који је издао акта Фотијевог Сабора у Св. Софији 879–880. године, како смо већ поменули, више пута назива тај Фотијев Сабор **Осмим Васељенским**, и у *Томосу Ајајис* (где су објављена та акта), и у своме *Додекавивлосу*,²² где наводи како и Нил Солунски (14. век), и Јосиф Вријеније (15. век) и Марко Ефески и Никита Никејски помињу овај Фотијев Сабор и називају га **Осмим Васељенским**.²³

14. **Источни Патријарси**, у својој познатој **Посланици 1848. г.**, пишу (§ 6) да је папа Јован VIII, „у својој Посланици Светом Фотију на **Осмом Васељенском Сабору** (εἰς τὴν Ἦ Οἰκουμενικὴν Σύνοδον) објавио по свој васељени против новачења православног богословља о Светоме Духу“ (тј. против *Filioque* у Символу вере).²⁴

15. Епископ **Далматински Никодим** (Милаш), у своме студиозном чланку „Осми Васељенски Сабор“,²⁵ пошто је изложио укратко рад и одлуке Великог Фотијевог Сабора 879–880. г. закључује: „Како се овај Цариградски Сабор 879–880. г. у ничему не разликује од бивших Седам Васељенских Сабора, тада слиједи да се тај Са-

²⁰ *Исџо*, стр. 86.

²¹ Доситеј Јерусалимски, *Томос ајајис*, стр. 678; *Σύνταξις*, 5, 443–7.

²² *Исџорија Пајриџараха Јерусалимских*, књ. 7, гл. 15. // изд. В. Ригопулос, Солун, 1983, стр. 227–229.

²³ За Нила Солунског и Јосифа Вријенија, као и за Никиту Никејског, нисам стигао да прибавим податке и дела у којима пишу то што наводи Доситеј.

²⁴ Ј. Кармирис, *Документска и Символика Мтџеја*, т. 2 (изд. 1953), стр. 909.

²⁵ Чланак написан 1914. г., објављен посмртно у часопису *Хришћански живој*, бр. 3/1925, стр. 97–114, чији је одговорни уредник био о. Јустин Поповић. Треба запазити да је објављивање овог чланка било ускоро после најаве припремања будућег Васељенског Сабора Православља на Свеправославној конференцији у Цариграду 1923. г.

бор по карактеру своје мора **признати за Сабор Васељенски** као и пређашњи Васељенски Сабори; а пошто је тај Сабор са таквим карактером први последије бивших седам, то је он по броју **Осми Васељенски Сабор**.²⁶ Епископ Милаш надаље наводи из аката тог Сабора ословљавања истога као „Свети Васељенски Сабор“ и „Свети Васељенски Осми Сабор“ (стр. 107). И додаје: „После овога Цариградског Сабора 879–880. г. није било никаквог Васељенског Сабора, који би тај Сабор и формално објавио за Осми Васељенски, као што је то овај Сабор учинио за Други Никејски (787. г.) објавивши га Седмим. Али, као што је у свијести Цркве важио овај последњи за Седми Васељенски за близу стотину година, без формалне објаве о томе, тако је то исто било и за Осми овај наш Васељенски Сабор у свој Источној Цркви од времена кад је био тај Сабор па кроз сва даља времена“. И даље Еп. Никодим наводи ко све признаје овај Фотијев Сабор за Васељенски: „Антиохијски Патријарх Теодор Валсамон у 12. вијеку, у коментару свом 1. канона овога Сабора спомиње га **Васељенским**“. Затим наводи Св. Марка Ефеског и његову изјаву на Флорентинском сабору о Фотијевом Сабору као **Осмом Васељенском**, и Доситеја Јерусалимског, „који Патријарх у неколико својих књига приводи Сабор 879–880. г. као **осми васељенски** упоредо по важности као и првих Седам Васељенских Сабора“ (стр. 108). На крају чланка Еп. Милаш закључује: „Видјели смо какав је био по саставу своје и по својој радњи Цариградски Сабор у Храму Свете Софије 879–880. г., и да се по томе не разликује од признатих Седам Васељенских Сабора; видјели смо да исти Сабор сам себе по правди називље Васељенским и да му тај карактер признаје сва Православна Црква на Истоку, као што смо видјели и то да га најјачи поборници те Цркве **признају за Осми Васељенски**. Кад то знамо, тада нам је јасно шта морамо ми православни нашега вијека мислити и како судити и како примати тај Сабор. Тај је Сабор за сваког свијесног православног хришћанина **Осми Васељенски Сабор**. Ко друкчије мисли и суди о томе Сабору, тај гријеша против Духа Светог, Који је надахњавао Оце истог Сабора“ (стр. 114).

16. Архиепископ **Атински Хрисостом** (Пападопулос) такође назива Фотијев Сабор 879–880. године: „Свети и заиста **Васељенски Сабор**“ (ἡ Ἀγία καὶ Ὁσιώδης Οἰκουμένης Σύνοδος).²⁶

17. **Јован Кармирис**, Атински професор догматике и академик, пишући о овом Фотијевом „Великом Сабору“, каже да овај Сабор „има спољна и унутрашња обележја **Васељенског Сабора** и зато

²⁶ *Τό πρωτεῖον τοῦ ἑπισκόπου Ρώμης*, Атина 1964², стр. 195 и 185.

није чудно да су га као **Осми** Васељенски Сабор сматрали Теодор Валсамон, Нил Солунски, Нил Родоски, Симеон Солунски, Марко Ефески, Генадије Схоларије, Доситеј Јерусалимски, Константин Икономос – Свети Нектарије Егински (додајемо ми) – и други. Али је и сам Сабор себе окарактерисао на много места у својим актима као Васељенски, а још и Патријарх Јефимије (10. век) и многи други до нама савремених Хрисостома Пападопулоса, Франца Дворника и других. Ипак, и поред тога, Православна Католичанска Црква није га још званично прогласила за осми Васељенски, сматрајући за темељ Православља седам старих Васељенских Сабора. Али, несумњиво Сабор 879/80. г., одржан у Храму Божије Премудрости, под председништвом великог и најмудријег Патријарха Фотија, уз присуство званичних местобљуститеља свих других Патријаршија, и слободно разматрајући и одлучивши сходно предањском начину о најважнијим питањима, има «не само спољашња него и унутрашња обележја Васељенских Сабора» (Хрисостом Пападопулос, *Τό πρотеῖον*, 155 ид.), доневши, како рекосмо, најзначајније одлуке за свеопшту Цркву“ (ΔΣМ, т. 1, 262). Проф. Кармирис даље наводи да је Паламитски Сабор 1351. г. „окарактерисан од Нила Родоског као *девети* Васељенски“, и цитира његове речи: „Свети и Васељенски овај /девети/ Сабор био је време блаженог и приснопамјатног цара Андроника Палелолога и сина његовог Јована, против Варлама и Акиндина“ (из РП *Синџаима*, 1,394. Кармирис, ΔΣМ, 1, 351, нап. 1).

18. Архиепископ **Василије Бриселски и Белгијски** (Кривошеин), у својем опширном чланку-студији, написаном поводом Свеправославне Конференције на Родосу 1961 (24. септ. – 1. окт.),²⁷ о припреми будућег Васељенског Предсабора, говори опширно о могућности Православне Цркве да сазове и одржи **нови** Васељенски Сабор, јер је она прави наставак древне Апостолске Цркве Светих Апостола, Отаца и Сабора, јер поседује пуноћу дарова Светога Духа. С правом сматра, заједно са Св. Симеоном Новим Богословом, за хулу на Духа Светога мишљење – у суштини протестантско – да је дошло до било каквог „умањења“ присуства и дејства дарова Светога Духа у Цркви, или до неког „пада“ током историје Цркве. Такође критикује мишљење неких да је тобож *Седам* Васељенских Сабора нека пуноћа и крај, и одбацује позивање таквих на *Службу 7*. Сабору где се говори о „савршенству *броја седам*“ и указује на слично, у време после 4. Васељенског Сабора, позивање неких на „*четири Јеванђеља*“.

²⁷ Символические тексты в Православной Церкви // *Богословские труды* / изд. Московской Патриархии/, Москва 1968, сборник 4, 1968, стр. 5–36.

Затим критикује мишљење неких да, наводно, Православна Црква „нема право“ да сазива и држи Васељенски Сабор после раскола, тј. без Римске Цркве (такво мишљење износио је проф. Н. Нисиотис, а има и сада неких из Цариградске Патријаршије који тако говоре), јер је то бесмислено и историјски нетачно, зато што су Васељенски Сабори иначе сви били на Истоку, а Римски Епископи су се само присаједињавали, или ако нису, били су суђени од Васељенских Сабора. Притом, додајмо и то, да је Римска Црква после свога отцепљења од Источних Патријаршија, и те како сазивала и држала своје „Васељенске Саборе“ (до данас њих 20!), а да за то није тражила сагласност и учешће Источних Цркава. У наставку свог чланка АЕп. Василије спомиње велики Фотијев Сабор из 879–880. г. као **Осми Васељенски Сабор Православне Цркве**.

Цариградски Сабор 879–880. г., пише АЕп. Василије, „како по својој саставу, тако и по карактеру својих одлука... носи све одлике **Васељенског** Сабора. Слично Васељенским Саборима, он је донео низ одлука догматског карактера... Тако је он прогласио непроменљивост текста Символа Вере, без *Filioque*, и анатемисао све оне који га мењају“ (тамо, стр. 12–13). За потврду свог мишљења наводи истоветни став о том Фотијевом Сабору као **Осмом** Теодора Валсамона (14. в.), Нила Солунског и Нила Родоског (14. в.), Св. Симеона Солунског и Светога Марка Ефеског (15. в.), Генадија Схоларија (15. в.) и Доситеја Јерусалимског (17–18. в.). Он такође наводи оно што и Франц Дворник у својој студији тврди: да је на Западу до 12. века овај Фотијев Сабор сматран за Осми Васељенски Сабор. Зато предлаже да будући Васељенски Сабор Православне Цркве овај Фотијев Сабор „прогласи **Осми** Васељенским Сабором“. „Тим самим“, додаје АЕп. Василије, „будући Васељенски Сабор би се могао сматрати *Деветим*“, и истовремено, тако ће се наше јединство са Римском Црквом у бројању и прихватању Васељенских Сабора продужити за још један век, тј. од 7. до 8. Сабора, ако Римска Црква прихвати да се врати на своје раније бројање овог Сабора као Осмога.²⁸

Надаље АЕп. Василије говори о Сабору 1156–57. г., у време цара Мануила Комнена, и хвалећи његове одлуке о Св. Евхаристији, каже да их треба укључити у симболичке-догматске текстове Православне Цркве, али не каже да тај Сабор треба сматрати Васељенским (стр. 14). Потом говори о Паламитским Саборима 1341, 1347 и

²⁸ Исто, стр. 13; и на стр. 31 понавља: „Цариградски Сабор 879–880. г. треба на будућем Васељенском Сабору да буде проглашен **Осми** Васељенским, тако да ће будући Васељенски Сабор бити Девети“.

1351. г., и истиче њихов Црквено-богословски значај, нарочито Сабора 1351. г., чије су догматске одлуке свецрквено прихваћене као спасоносне истине вере у Свету Тројицу и живота Њеним благодатним енергијама. Наводи да овај Сабор 1351. г. митрополит Родоски Нил, познати црквени писац и канониста, у свом делу *Крайња историја Васељенских Сабора*, назива **Деветим**, и надаље, не заузимајући свој став о томе, говори да будући Васељенски Сабор треба обавезно да „одреди однос све Цркве (Православне) према решењима ових Помесних Сабора 14. века, да потврди њихов значај и призна равним или сличним са догматским решењима древних Васељенских Сабора“ (исто, стр. 15–16). Разлог за уздржаност АЕп. Василија према Сабору 1351. г.: „тешко је са тиме – мишљењем Нила Родоског – сагласити се због непотпуности представништва на њему Православне Цркве“, јесте састав овог Сабора, јер су на њему учествовали скоро само Епископи Цариградске Цркве, од 20 до 50 Епископа (према потписима у актима Сабора), мада су акта Сабора потписали Антиохијски Патријарх Игнатије и накнадно Јерусалимски Патријарх Лазар, а 1360. г. признао га је Сабор Бугарске Цркве у Трнову, као затим и Митрополит Московски Свети Алексеј приликом потврде митрополитског му чина у Цариграду 1354. г. Такође наводи као важно признање овог Сабора и његових одлука, многољетствија и анатема, које је већ следеће 1352. г. унео у *Триод* у Недељу Православља Патријарх Цариградски Калист. То што су овај Сабор и његове одлуке били скоро заборављене у даљим вековима у Православном школском богословљу, скоро до самог 20. века, не сматра толико битним, јер је то било доба „западног ропства“ православне теологије. АЕп. Василије посебно истиче значај *Исповедање вере* Св. Григорија Паламе, које је читано на овом Сабору 1351. г., и које „у краткој савршеној форми изражава општецрквено учење по свим основним богословским питањима, како древним тако и новим, и у том броју и о исхођењу Светога Духа (против Filoque), које је први пут разматрано на једном Сабору“ (стр. 15). У наставку хвали и *Исповедање вере* Св. Марка Ефеског написано на Фераро-Флорентинском псевдосабору 1439–40. г., „који лажни сабор је иначе с правом одбацила Православна Католичанска Црква и прибројала га у број лажних сабора“ (стр. 16). Ово *Исповедање* „изражава основна веровања наше Цркве, особито о спорним питањима који нас деле од Рима – исхођење Светога Духа, папски примат и др. – и то без сувишне полемике и са преовлађујућим позитивним излагањем истина вере“. Зато сматра да то Исповедање „треба бити придодато у основне симболичке текстове Православне Цркве“ (стр. 16–17).

19. Протојереј **Јован Мејендорф** написао је о Васељенском Сабору два чланка (први у *Вестник РСХД*, 1959, 1; други „Что такое Вселенский собор?“, такође у *Вестнику РСХД*, 121, 1977, стр. 22–40), у којима говори да „Православне Цркве иду ка припреми *Великој Сабора*“. Он то сматра за добро, јер се православни данас, а и многи од западних хришћана, налазе у предвечерју повратка традиционалној теми Цркве као Тајне и храма Духа Светога. Јер, додаје о. Мејендорф, ако се недовољност секуларног Хришћанства данас схвата и спознаје довољно широко – особито код оног дела младог покољења које тражи опитну /=*истинску*/ веру, онда и недостатак и опасност ванцрквеног харизматизма постепено постаје такође очевидна“. Само здрава црквеност, додаје Мејендорф, може измирити у себи истински опит и одговорност, наслеђе и промене, ауторитет и слободу. И то измирење је стални процес, који се остварује Духом Светим у Цркви. (Зато је потребан Сабор Цркве)... Јер Сабор – то је пре свега **црквени догађај**, и само као такав може имати историјски значај. Функција и мисија Саборâ постаје схватљива само у оквирина еклесиологије... Рани Сабори су израсли из саме **природе** хришћанске вере како су је схватили рани хришћани. Последица службе Христове (у свету) и сведочанства Апостолâ о томе служењу било је оснивање месијанске **општине** (=Црквене заједнице), која је примила Светога Духа и Педесетницу, и схватила и јављала значај Христовог дела у свету. У општини (=Црквеној заједници) и за ту општину настали су и Новозаветни списи (Свето Писмо). Та иста општина, после серије доктринарних криза и расправа, сачувала је оно што Свети Иринеј назива „правилом вере“.

При крају чланка, аутор се укратко пита: „како у наше време бити са сабором?“ И одговара у 3 тачке. У последњој, трећој, одбацује тезу неких да, тобож, није могуће држати Васељенски Сабор при садашњој подели хришћанског света. Притом указује на чињеницу: „Треба се сетити да је само служење Христа и Његових ученика било узрок раскола између Израиља и Цркве, и то је било заиста „раздељење“ (Лк. 12,51). **Јединство у Христу**, а не просто „јединство“, јесте истинска основа *саборних* делања... Православна Црква не може – без одрицања од свега свога Предања – сагласити се са тиме да је ауторитетно и истинско хришћанско учење већ немогуће (како је то бивало обично) да се изрази на Саборима после раскола 5. и 11. века. Међутим, Црква Божија не може престати да постоји (ако постоји раскол, тј. отцепљење од ње), и она и даље наставља да јесте у заједници Духа Светога, Који њу *научава свему* (Јн. 14, 26; 2Кор. 13, 13)... Дух Божији никада не бива заробљеник историје, већ као ветар, „Дух дише где

хоће“ (Јн. 3, 8). И закључује о. Јован речима Св. Иринеја Лионског: „Где је Црква, тамо је и Дух Божији; и где је Дух Божијим, тамо је и Црква и свака благодат“ (*Прошив јереси*, 3,24,1).

20. У нашем раду: јеромонах Атанасије (Јевтић): „Васељенски Сабори и Саборно Предање Цркве“,²⁹ писаном поводом најаве будућег „Великог Сабора“ Православне Цркве, на стр. 55–59, написано је: „Историјско-еклисиолошко предање сведочи да сабор и саборности од самог почетка постоји у самој структури и животу тела Цркве као једна од основних функција тога тела, јер је већ Црква, сама по себи један сабор (σύνδοος), сабрање (σύναξις), и заједница (κοινωνία)“ ... Нагласивши даље да је Црква, као Педесетница, и као Евхаристијско-Литургијско „сабрање Целе Цркве на једно место“ (1Кор. 14, 23), наводе се историјски примери, које бележи Јевсевије Кесаријски у *Црквеној историји* током 2. века, око 160. године, кад се појавила Монтанова јерес: „Верни из Азије, пише Јевсевије, више пута и на више места по Азији састајали су се (συνελθόντες) ради тога, и испитавши ту нову науку (=јерес Монтанову) и прогласивши је за нечисту, осудили су јерес (његову) и изагнали га из Цркве и одлучили од општења“ (τῆς κοινωνίας = од заједнице) (ЦИ 5,16,7.9.10). Нешто касније, око 196. године, кад је настао спор око празновања Пасхе, пише даље Јевсевије, поново су у Азији и другде „држани Сабори (σύνδοοι) и заједнички скупови Епископа (συνκροτήσεις ἐπισκόπων), и сви су једнодушно преко посланица изражавали црквено веровање (δόγμα), свима свуда“ (ЦИ 5,23,2). Слично је било и при појави јереси Павла Самосатског, половином 3. века: „Пошто су се сви Епископи на разне начине и више пута састајали на једно исто место (ἐπὶ ταὐτὸ συνιόντων), и на сваком су сабору покретане исте теме и расправе“, на крају, 268. године, „би састављен Сабор многих Епископа, на коме вођа ове јереси у Антиохији (Павле Самосатски) буде разобличен и од свих јавно осуђен за неправославно учење, те због тога одлучен од Католичанске Цркве под небом“ (ЦИ 7,29,1).

Забрана римских царева у 3. и 4. веку држања Саборâ доводила је у питање само биће и живот Цркве, како сведочи опет Јевсевије у време кад је Лиқиније, почетком 4. века, забранио окупљање Епископâ на Саборе: Лиқиније „издаде закон који заповедаше да нигде и никако Епископи не опште међусобно, нити да може неко од њих да посети суседну Цркву, нити пак да се одржавају Сабори“. – Тада, „или је требало да /Епископи/ , престапајући тај (царев) закон, буду подвргнути казни,

²⁹ *На џушевиџа Ошаца*, књ. 1, 9–61, Бгд. 1991 (објављено прво на грчком 1972. г. у Атини, затим на српском 1973, па опет на грчком у Женеви 1976. г.).

или пак, потчинивши се његовој наредби, да допусте да Црквене установе (θεσμοί) буду паралисане. Јер је другачије немогуће осим преко Сабора решавати велика питања. Тако су, на пример, божански закони (θεσμοί) још од раније одредили да постављања (τάς χειροτονίας) Епископâ не бивају другачије него само на овај начин“ – тј. на Саборима.³⁰

После описивања *седам* Васељенских Сабора, пишући даље о Фотијевом Великом Сабору 879/880. г. и Паламитским Саборима 1341. и 1351. г. у наведеном текст написали смо, о првом: „Познато је да Латинска Црква данас сматра за свој осми Васељенски Сабор онај сабор из 869/870. г., који је држан за време папе Адријана II и Патријарха Цариградског Игњатија. Са православне пак стране многи истичу и сматрају Велики Фотијев Сабор 879/880. г. као *Осми* Васељенски Сабор Православне Цркве... који је иначе поништио тај претходни папски (=Игњатијев) Сабор 869/870. г. и то поништење је признао и потврдио папа Јован VIII, због чега тај Сабор /869–870/ ни сам Запад није сматрао за Васељенски све до 12. века... Што се пак тиче Великог Сабора Фотијевог 879/880. г. ствари стоје сасвим другачије. Пре свега на овом Сабору је учествовало 383 Епископа заједно са представницима Патријараха Истока и Рима, те би по свом саставу овај Сабор могао бити признат за Васељенски. Богословско пак дело овога Сабора састојало се у васпостављању општења и заједнице између Црква Цариграда и Рима, и, што је особито важно, у доношењу одлуке о очувању неповређеног и непроменљивог Символа вере, којом се одлуком уствари директно погађала западна „кенотомија“= новотарија учења о Filoque. Управо су због ове последње одлуке многи од православних и сматрали овај Фотијев Велики Сабор за *васељенски*“. Надаље смо у чланку појаснили да је, тада, изнето мишљење да: „иако одлука о очувању непроменљивог Символа вере, као и потврда Предања Цркве изречена на овом Сабору, ствар по себи велика и врло важна, ипак она не би могла да се стави на исти ниво са сотериолошким делом Светих Седам Васељенских Сабора. Отуда, додато је тада у чланку, пошто Православна Црква није уврстила овај Сабор у Васељенске Саборе, сматрамо да га не треба сматрати за Осми Васељенски“. Ово наше тада изнето мишљење данас исправљамо сматрајући: да овај Свети и Велики Сабор држан 879/880. г., у време Св. Патријарха Фотија и папе Јована VIII, треба Православна Црква да на своме будућем Великом Сабору уброји међу Васељенске Саборе као **Осми Васељенски**, јер он то и заслужује.

³⁰ Јевсевије Кесаријски, *Живот Констџантинов*, 1, 51; ср. Св. Иполит, *Ајосџолска џтрадиција*, 40–43. *SCh* 11, Paris 1968 (наш превод у *Дела Ајосџолских ученика*, Манастир Хиландар – Требиње – Врњачка Бања, 1999).

У истом чланку у наставку написано је и следеће: „Са смиреним дерзновенијем сматрамо да још један други Сабор Православне Цркве може са пуним правом и по свему бити увршћен у Васељенске Саборе Православља. Реч је о Цариградском Сабору из времена Св. Григорија Паламе, 1351. године, који се по величини и важности свога богословског дела несумњиво изједначаје са Светих Седам Васељенских Сабора. По *сошириолошком* значају његових богословских одлука: саборно и свецрквено признавање теологије Св. Григорија Паламе о разликовању божанске *суштинине* и божанских *енерџија*, и о силаску тих нестворених Божијих енергија, заједничких суштини и Ипостасима Оца, Сина и Светога Духа на Цркву и свет ради спасења, облагодаћења и обожења света и човека; о реалном доживљавању *нећварне благодати* Божије – или *свешлости* или *енерџија* – у црквеном литургијско-аскетском опиту живог живота у Христу, као и одбацивање западне схоластичке и уопште „философске“ теологије и њених заблуда (философско поимање Бога и богословља, учење о тварној благодати, *filioque* и др.), – по свему томе, дакле, овај Сабор Православне Цркве не заостаје иза претходних Васељенских Сабора. Уз то још, овај Свети Сабор сведочи и о настављању и сталном присуству *синодалности/саборности* у Православној Цркви, која у њој Духом Светим никада и није престајала, и о живом у искуству и на делу доживљавању и богословском исповедању суштинине Хришћанске вере: *спасења у Христу*. Према томе, овај Сабор јасно сведочи о наставку и сталном продужавању у Православној Цркви *саборској животи и саборној*, на основу црквеног искуства, *живој Предања*, и *начина бојословствовања* и после Седмог Васељенског Сабора“ (тамо, стр. 57).

Дакле, што се тиче **Паламитских Сабора 1341. г. и 1351. г.**, богословско-догматски текстови њихови, тј. одлуке=*Томоси*, говоре о првом и другом Сабору и њиховим *Томосима* као јединственим одлукама. Зато ове Саборе и треба сматрати као један исти Сабор. Ипак, коначно, као **ДЕВЕТИ Васељенски Сабор** треба узети Сабор 1351. године (како то чини и напред наведени Нил Родоски у 14. веку), који Сабор у својој догматској одлуци себе сматра „као развитак Светог Шестог Васељенског Сабора“ (ως ἀνάπτυξις οὐσα τῆς Ἀγίας καὶ Οἰκουμένης Ἐκκλησίας).³¹

Овим, дакле, нашим текстом, сада допуњеним, још раније смо се придружили напред наведеном Православном Саборном самозазнању и осећању (како је волео да каже Св. Отац Јустин) о постојању Сабора и Саборности у Православној Цркви и после Седмог Васе-

³¹ PG 151, 722; J. Кармирис, ΔΣΜ 1, 378.

љенског Сабора кроз векове. Истовремено тиме сматрамо да је потребно одржати један свеправославни Свети и Велики Сабор, али наравно добро канонски припремљен и црквено-канонски и богословски добро одржан.

Додатак:

О потреби новог Васељенског Сабора за Православље једва да треба и говорити, јер одувек су Православни осећали и живели, по Светом Предању Отаца и Сабора: да су Свети Сабори начин и метод на који Дух Свети руководи Цркву кроз историју, нарочито у периодима када настају црквено-богословски проблеми шири од предела једне помесне Цркве, какви су били проблеми јереси и раскола. Одувек, још од Апостолских времена, чланови Цркве, истински црквени хришћани („*екклисиасџици*“, како је говорио Свети Иринеј) тражили су решења насталих проблема догматско-канонских у сазивању и одржавању Сабора, као спасоносних, светодуховских догађаја потребних за наше спасење. И поле отцепљења појединих Источних Црквених области, и затим западног Римског Патријархата, Православни су најчешће тражили сазивање и одржавање Васељенског Сабора – ради дијалога и решења насталих проблема између Православне Цркве и отцепљених од ње неких Источних и Римске Цркве.

У Византији је било доста таквих примера. Тако нпр. Патријарх Герман II (1222–1240) у Никеји тражио је у Нимфеу (око 1337. г.) одржавање Васељенског Сабора. Такође је одржавање Васељенског Сабора тражио и Нил Солунски (половином 14. века). Мало потом, цар Јован Кантакузен (1347–1357) истакао је пројект за одржавање Васељенског Сабора.³² Исто је од Православних надаље тражено и у време пред Ферарско-Флорентински Сабор (1438–39),³³ и тако даље – увек се призивало на одржавање Васељенског Сабора као решења за настале проблеме погрешног учења и раскола. Пише Нил Митрополит Солунски, у своме делу *Аџодикџиичко слово да није неки груџи узрок расџиојања Лаџинске Цркве и нас до сада, неџо џо да Паџа неће да дозволи да Васељенски Сабор реши сџорно џиџање, неџо хоће да само он као*

32 В. грчки текст и чланак о томе о. Ј. Мејендорфа: *Projets de Concile Oecuménique en 1367: Un dialogue inédit entre Jean Cantacuzène et le légat Paul / DOP*, 14, 1960, pp. 147–177.

33 Види детаљније у Хроници Флоренстијског Сабора написаној од учесника С. Сиропулоса, *Mémoires*; в. и у нашем раду: „Свети Нектарије Егински као историчар Цркве“ / *Боџословље*, 1–2/1975 (= *Боџ Оџаца наших*, стр. 256–315).

учишељ заседне и решава сиорно иишање, а грући да имају месџо иослушних ученика; и да је њо сџрано Аџосџолским и Оџачким законима и делима / ἄλλότριον τῶν Ἀποστολικῶν καὶ Πατρικῶν καὶ νόμων καὶ πράξεων (=џроџивно Аџосџолским и Оџачким законима и џракци“).³⁴

Према томе, Православни су увек били за Васељенски Сабор. И данас Православље има потребу за новим Васељенским Сабором. У том смислу је изражен и познати став Светог Оца Јустина Новог (1971 и 1978. г.), само што је он пророчки и тада предупредџивао да није још одговарајуће време за такав Свеправославни Васељенски Сабор, због неслободе у бројним Православним Црквама, и због неадекватне припреме будућег Сабора.*

После званичног двократног обраћања Оца Јустина, по питању припреманог будућег Васељенског Сабора Православне Цркве, Светом Синоду и Сабору Српске Цркве, а затим и објављивања два његова отворена писма о томе,³⁵ млађи православни теолог, сада већ блаженопочивши Панајотис Нелас у једном свом есеју³⁶ писао је укратко о потреби одржавања Православног Васељенског Сабора и његовом догматском и канонском значају, али, следујући за Оцем Јустином, и он је стављао озбиљне замерке на тзв. „родоски каталог тема“ и на начин припремања тог будућег Сабора, додајући притом и корисне предлоге о Сабору, које би требало узети у обзир. Ускоро после објављивања отвореног писма Оца Јустина, јавио се и православни теолог у Паризу Оливије Клеман са својим примедбама и предлозима о будућем Сабору.³⁷ Такође, у исто време написао је и о. Јован Мејендорф текст „На путевима ка Васељенском Сабору“ (*Вестник РСХД*, 101–102/1971, 138–141), у којем помиње отворено Јустиново писмо Српској Јерархији: „глас архимандрита Јустина Попови-

34 PG 149, 683–5.

* У *Хришћ. живоџу* 1924 (бр. 11, стр. 501) уредништво је изнело мишљење да „Васељенски Сабор није сада изводљив“. Али је главни уредник О. Јустин и уредништво тог листа било за одржавање Васељенског Сабора (*Хришћ. живоџ*, 1924, бр. 1, стр. 41).

35 О сазиву *Всеџправославноџ Собора* /на руском/, „Вестник РСХД“, Париз, бр. 100/1970, стр. 69–73; на грчком /посебна књижица/ *Ελικίνδυνος ή σύγκλησις Οικουμενικής Συνόδου. Επιστολή προς την Ἱεράν Σύνοδοn τῆς ἐν Σερβία Ἐκκλησίας*, Атина 1971, 16 страна; на француском у „Contacts“, бр. 76/1971; поновљено, на грчком: *Περί την μελετωμένην „Μεγάλην Σύνοδοn“ της Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας*, Атина 1977; на француском: *Au siset de la convocation du «Grand Concile» de l'Eglise Orthodoxe*, Женева 1977; на енглеском: „On the Summoning of the «Great Council» of the Orthodox Church“, у *Orthodox Life*, Џорданвил–Њујорк, бр. 1/1978, стр. 37–48. – Оба текста на српском у *Сабрана дела*, књ. 20: *Сеџве и жеџве*, Ман. Ђелије–Београд, 2007, стр. 622–627 и 666–680.

36 *Η Ἀγία καὶ Μεγάλη Σύνοδος τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Σκέψεις για μιᾶ θεολογική θεώρηση καὶ προετοιμασία της*, Солун 1972, 18 страна.

37 У часопису *Contacts*, бр. 76/1971, стр. 117–120).

ћа, лишенога после рата катедре на Богословском факултету у Београду, но задржавшег велики лични ауторитет у Српској Цркви“, и укратко износи ставове Оца Јустина, и додаје: „са извесним ограничењима, аутор ових редова дели тачку гледања о. архимандрита Јустина... Суштински, вели Мејендорф, Отац Јустин има право у томе да наша Црква, особито већина Јерархије, није готова за Сабор – богословски и духовно – због, пре свега, бољшевичке власти у комунистичким земљама, особито у Русији... Ентузијазам за Сабор пројављују, скоро искључиво, представници Цариграда, с надом, наизглед, да тиме подрже умањени престиж Васељенске Патријаршије... У савременом виду, припрема Сабора очигледно је недовољно... На последњем Свеправославном Саветовању донето је решење ревизије свих питања дневног реда Сабора... Но све то не значи да ми предлагемо потпуно отказ од саборности и од сваког покушаја да се обједини Васељенско Православље (на једном Сабору). Мисија Православља на Западу особито потребује православно јединство, и никакав апокалиптизам ту није умесан. Али, вели о. Мејендорф, право саборовање, како пише О. Јустин, потребује страха Божијег, вере и љубави, и такође смирења и духовне једноставности... Наравно, могуће је такође и чудо Господње: истински Православни Васељенски Сабор, сабран потпуно независно од совјетске власти, од Турака, од грчких „пуковника“, који би развејао сва људска ограничења Православног света. Треба да смо увек готови за примање Божијих чудеса, за схватање њиховог смисла и за смирену послушност Вољи Божијој. Но ипак, не треба „кушати Господа Бога“ (Мт. 4, 7), надајући се на чудо онда када ми сами једва да смо за њега готови“.

На крају, наводимо још и текст протојереја Владислава Цыпин-а, професора Московске Духовне Академије (у чланку „Вселенский Собор“, *Православная энциклопедия*, т. 9, 566–8, Москва 2005), у коме писац овако закључује: „Не гледајући на то што је последњи VII Васељенски Сабор држан пре више од 12 векова, нема никакве догматске основе за тврдњу о принципијелној немогућности сазива – и одржавања – новог Васељенског Сабора, или признања једнога од бивших раније Сабора за Васељенски“.

Није прихватљива теза, понављамо ми овде, коју је заступао проф. Н. Нисиотис, а у новије време, чини се, исто заступа (бар усмено) и Митрополит Пергамски Јован: да Православна Црква није *после 7. Сабора* држала ниједан Васељенски Сабор, јер „није могла“ зато што је „Црква била подељена“!? По тој „логици“, сасвим анти-предањској, није могла Црква да одржи ни Свети Други Васељенски Сабор 381. године, нити пак може и сада да одржи овај Велики Сабор

који Православна Црква већ неколико деценија припрема! Екуменска прича о „подели Цркве“ не стоји, јер Православна Црква кроз векове верује и доживљава себе у Христу, **и јесте** Духом Светим, Једна Света Саборнокатоличанска и Апостолска, неподељена Црква. Римски Патријархат се отцепио и отпао од јединства Светих Источних Патријаршија, дакле од Једне Свете Католичанске и Апостолске Цркве Христа Богочовека. То је до данас свест и савест Православног Светотројичног, Христолошко-еклисиолошког црквеног веровања, литургијско–канонске праксе и уопште живог Апостолско-светоотачког Предања Цркве Свете Једносуштне и Нераздељиве Тројице.

Апели и отворена Писма Српској Јерархији, и осталим Православним Црквеним Оцима и богословима, Светог Оца Јустина Новог, који су у новије време „усталасали“ Православну свест и савест, разбудили Црквено осећање одговорности, пред Богом и историјом, у ово нашем бурном савременом добу, несумњиво су били позитивни у смислу могућности и потребе одржавања Православног Васељенског Сабора. Они, свакако, изискују дубљу анализу и презентацију, продубљено уношење и уживљавање у покренуту проблематику, притом у контексту целокупног богословља о Цркви, како самог Оца Јустина, тако и читавог Православног верног народа од Јерусалима па до краја васељене. Отац Јустин Нови, богослов и духовник саборних свеправославних димензија и дубина, није био против одржавања новог Васељенског Сабора Православне Цркве. Износио је само трезвена и одговорна критичка опажања о начину, условима и околностима његовог сазивања и одржавања. Сматрамо, с разлогом, да су Јустинова два објављена Писма Светом Синоду и Сабору Српске Православне Цркве, која су тим путем јавно доспела до свести и савести Православних богослова, и пре свега Епископâ, несумњиво провиденцијално и црквоградитељски допринела да се темељније ради на припремању будућег Великог Сабора Православне Цркве.

* * *

Завршавамо овај наш такорећи узгредно настали, и непретенциозни текст, подсећањем на његов основни задатак: на будућем Православном Васељенском Сабору требало би, као једно од првих дела његових, да буде: потврђен и прихваћен као **ОСМИ Васељенски Сабор** – Фотијев Сабор из 879–880. године, и као **ДЕВЕТИ Васељенски Сабор** – Исихастички, Паламитски Сабор из 1351. године.

+ О Божијављењу, 2012. г.

Библиографија:

Γ. Ράλλης και Μιχ. Ποτλής, *Σύνταγμα τῶν Θείων καί Ἱερῶν Κανόνων*, т. 1, Атина 1852.

Γ. Ράλλης και Μιχ. Ποτλής, *Σύνταγμα τῶν Θείων καί Ἱερῶν Κανόνων*, т. 2, Атина 1852.

Actorum Graecorum Concili Florentini, pars I, ed. J. Gill, Roma 1953.

М. Jugie, L. Petit, X. A. Siderides (ed.), *Oeuvres complètes de Gennade Scholarios*, т. 2, Paris 1929.

М. Jugie, L. Petit, X. A. Siderides (ed.), *Oeuvres complètes de Gennade Scholarios*, т. 3, Paris 1930.

Ιωάννης Καρμίρης, *Δογματικά και Συμβολικά Μνημεία*, т. 1, Атина 1960².

Ιωάννης Καρμίρης, *Δογματικά και Συμβολικά Μνημεία*, т. 2, Атина 1953.

Епископ Далматински Никодим (Милаш), „Осми Васељенски Сабор“, *Хришћански живоџ*, бр. 3/1925, стр. 97–114.

Αρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος Παπαδόπουλος, *Τό πρωτεῖον τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης*, Атина 1964².

Архиепископ Василий (Кривошеин), „Символические тексты в Православной Церкви“, *Богословские труды / изд. Московской Патриархии*, Москва 1968, сборник 4, 1968, стр. 5–36.

Јеромонах Атанасије Јевтић, *На џуџевима Оџаца*, књ. 1, Београд 1991.

Jean Meyendorff, „Projets de Concile Oecuménique en 1367: Un dialogue inédit entre Jean Cantacuzène et le légat Paul“, *Dumbarton Oaks Papers*, 14, 1960, pp. 147–177.

И. Мейендорф, «Что такое Вселенский Собор?», *Вестник русского христианского движения*, 121, 1977, стр. 22–40.

F. Dvornik, *Le Schisme de Photius*, Paris/Cerf 1950.

Φ. Ζυμάρη, *Ἡ ἱστορική, δογματική και κανονική σπουδαιότης της συνόδου Κωνσταντινουπόλεως (879–880)*, φωτοτυπημένη διατριβή, Θεσσαλονίκη 2000.

Владислав Цыпин, „Вселенский Собор“, *Православная энциклопедия*, т. 9, Москва 2005, стр. 566–8.

Примљено: 23.1.2012.

Одобрено: 17.2.2012.

HOLY ECUMENICAL COUNCILS: EIGHTH (879–880) AND NINTH (1351)

Atanasije Jevtić

Eparchy of Zahumlje and Herzegovina

Summary: *The aim of this article is to present the necessary arguments so that the Councils held in Constantinople in 879–880 and in 1351 could be accepted as Ecumenical Councils. The author gives a historical overview of the reception of these Councils in the Orthodox Church showing that they were considered to be Ecumenical before the “western enslavement” of Orthodox theology, and in the end gives concrete suggestions concerning the work of the future Great Pan-Orthodox Council.*

Key words: *Ecumenical Councils, Catholicity of the Church, St. Photius the Great, St. Gregory Palamas, Ecclesiology, Filioque*